

СЕКЦІЯ 2 КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.72

МІЖНАРОДНА ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ

Васильчук Л.Б., здобувач
кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Стаття присвячена проблематиці міжнародної інституційної системи реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні. Сформульовано авторське визначення поняття «міжнародна інституційна система реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні». Визначено елементи міжнародної інституційної системи реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

Ключові слова: права людини, природні права людини, реалізація прав людини, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, міжнародна інституційна система реалізації прав людини, реалізація права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

Статья посвящена проблематике международной институционной системы реализации права на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду в Украине. Сформулировано авторское определение понятия «международная институционная система реализации права на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду в Украине». Определены элементы международной институционной системы реализации права на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду в Украине.

Ключевые слова: права человека, естественные права человека, реализация прав человека, право на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду, международная институционная система реализации прав человека, реализация права на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду в Украине.

Vasylchuk L.B. THE INTERNATIONAL INSTITUTIONAL SYSTEM OF THE RIGHT FOR SAFE AND HEALTHY ENVIRONMENT IN UKRAINE

The article is devoted to the problems of the international institutional system of the right for safe and healthy environment in Ukraine. Author's definition of the "international institutional system of realisation of the right for safe and healthy environment in Ukraine" is formulated. The elements of the international institutional system of the right for safe and healthy environment in Ukraine are determined.

Key words: human rights, natural human rights, realisation of human rights, the right for safe and healthy environment, international institutional system of realisation of the human rights, realisation of the right for safe and healthy environment in Ukraine.

Постановка проблеми. У контексті становлення України як правової і демократичної держави, сучасного розвитку правового статусу людини в Україні, утвердження прав людини, розвитку громадянського суспільства, екологічних проблем в Україні важливе практичне та теоретичне значення має дослідження проблематики міжнародної інституційної системи реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

Дослідження міжнародної інституційної системи реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні має важливе практичне значення для подальшого вдосконалення законодавства України у сфері прав людини та довкілля, а також для вдосконалення правозастосовної практики у цій сфері. Внаслідок цього дослідження проблематики міжнародної інституційної системи реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні є важливим для розвитку науки конституційного права.

Саме тому автор статті ставить за мету охарактеризувати міжнародну інституційну систему реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні. Завданнями даної статті є: сформулювати авторське визначення поняття «міжнародна інституційна система реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні»; визначити елементи міжнародної інституційної системи реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

Проблематика міжнародної інституційної системи реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні є актуальною, а окремі її аспекти були предметом дослідження багатьох сучасних науковців, зокрема: І. Алмаші, Ю. Бисаги, С. Кравченка, О. Лукашової, В. Погорілка, О. Фрицького.

Виклад основного матеріалу. Чинним законодавством України, зокрема Конституцією України [1], закріплено каталог прав людини та гарантії їх реалізації. Водночас важливе значення має створення належних умов для

реалізації природних прав людини як базису цілісної системи прав людини, без яких неможливо забезпечити належне існування людини в правовій і демократичній державі. Вимога реалізації прав людини впливає із самої природи взаємовідносин людини і держави і є невід'ємною умовою для політичного, правового і соціального прогресу [2, с. 6]. Реалізація прав людини визнається як невід'ємна складова цілісної системи прав і свобод людини і громадянина в Україні [3, с. 4].

Серед природних прав людини важливе значення має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні, без належної реалізації якого неможливо забезпечити достойне життя людини.

Відносини людини з природою стрімко і невпинно погіршуються. Знесилене довкілля вже не в змозі протистояти технічному прогресу та хижацькому прагненню до надприбутків. Погіршення якості навколишнього природного середовища та нераціональне використання природних ресурсів викликано низкою різноманітних екологічних проблем [4, с. 3].

Чимало екологічних катастроф було на теренах сучасної України, найбільша з них – Чорнобильська катастрофа – найбільша техногенна катастрофа в історії людства. Відповідно до ст. 16 Конституції України забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду українського народу є обов'язком держави. Складним викликом сьогодення також є проведення Антитерористичної операції на Донбасі та анексії Криму, що суттєво ускладнюють можливості для належної реалізації прав людини в Україні, а також ефективного функціонування інституційної системи реалізації прав людини в Україні. А тому важливість забезпечення належного функціонування міжнародної інституційної системи реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні є нагальною потребою сьогодення.

Громадянське суспільство формує позицію громадян і їхнього вміння, уможливорює боротьбу за права індивідуума при одночасному дотриманні принципу правової держави, без звертання до насильства; надає інструменти та пускає в хід процедури постійного контролю влади народом. А це значить, що не можна гарантувати права людини в державі, де не існує громадянського суспільства. Без дотримання прав людини сьогодні в світі не може існувати жодної держави, а права людини не можуть існувати без громадянського суспільства [5, с. 4].

На нашу думку, поняття «система реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні» можна визначити як внутрішньо узгоджену цілісну сукупність нормативних та інституційних елементів, що має на меті ефективно забезпечення належного практичного втілення в життя можливостей, установлених нормами права, громадянами України, іноземними громадянами або підданими, особами без громадянства та їх

спільнотами, особисто або через створені ними організації, та іншими уповноваженими суб'єктами, з метою задоволення їх власних потреб та інтересів у сфері безпечного для життя і здоров'я довкілля в Україні.

На основі вищезгаданого визначення поняття «система реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні» можна виокремити наступні складові елементи системи реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні:

1. Нормативна система реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

2. Інституційна система реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

Нижче проаналізуємо основні положення інституційної системи реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

Інституційна система реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні містить наступні елементи:

1. Національна інституційна система реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

2. Міжнародна інституційна система реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

Інституційна система реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні включає уповноважених суб'єктів, які здійснюють діяльність, що має на меті ефективне забезпечення належного практичного втілення в життя можливостей, установлених нормами права, громадянами України, іноземними громадянами або підданими, особами без громадянства та їх спільнотами, особисто або через створені ними організації, та іншими уповноваженими суб'єктами, з метою задоволення їх власних потреб та інтересів у сфері безпечного для життя і здоров'я довкілля в Україні.

Міжнародна інституційна система реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні включає наступних уповноважених суб'єктів:

1. ООН та її відповідні структурні підрозділи і посадові особи.

2. Раду Європи та її відповідні структурні підрозділи і посадові особи.

3. ОБСЄ та її відповідні структурні підрозділи і посадові особи.

4. СНД та її відповідні структурні підрозділи і посадові особи.

5. Міжнародні змішані міжурядові комісії за участю України, створені на сонові двосторонніх угод України. Зокрема, Українсько-Угорська Міжурядова комісія з питань охорони навколишнього середовища, створена на основі Угоди між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища та територіального розвитку від 13 вересня 1992 року [6].

6. Міжнародні органи, створені на основі багатосторонніх угод за участю України, зокрема Дунайська комісія, створена на основі Конвенції про режим судноплавства на Дунаї [7].

7. Міжнародні неурядові організації, зокрема: Грінпіс, Всесвітній фонд дикої природи, Міжнародна Амністія, Міжнародна спілка охорони природи.

8. Міжнародні бізнес-компанії. У даному контексті важливою є співпраця міжнародних бізнес-компаній з державою, органами місцевого самоврядування, неурядовими організаціями та іншими інститутами громадянського суспільства. Проте чимало структур приватного бізнесу, а особливо транснаціональні корпорації як основний різновид міжнародних бізнес-компаній, в гонитві за максимальним прибутком нехтують збереженням довкілля і здійснюють значне його забруднення, використовуючи у технологічному процесі застаріле обладнання та надзвичайно шкідливі для довкілля технології, наприклад, видобуток золота із використанням ціанідів. Часто найбільшими забруднювачами повітря, води та довкілля загалом у різних країнах світу, в тому числі і в Україні, є промислові підприємства, які продукують чимало викидів не тільки в атмосферу, зокрема: двоокису вуглецю, стічних вод, твердих побутових відходів тощо. Так, на якості атмосферного повітря головним чином впливають викиди шкідливих речовин підприємств промисловості й житлово-комунального господарства [8, с. 7].

Вищезазначені уповноважені суб'єкти у своїй співпраці та взаємодії ефективно забезпечують створення сприятливих передумов для реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

На основі вищевикладеного можна запропонувати наступне визначення поняття «міжнародна інституційна система реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні»: це взаємоузгоджена цілісна сукупність уповноважених суб'єктів та їх діяльність, що має на меті ефективне забезпечення належного практичного втілення в життя можливостей, установлених нормами міжнародного права, громадянами України, іноземними громадянами або підданими, особисто або через створені ними організації, та іншими уповноваженими суб'єктами, з метою задоволення їх власних потреб та інтересів у сфері безпечного для життя і здоров'я довкілля в Україні.

Висновки. Отже, сучасні тенденції розбудови України як демократичної та правової

держави зумовили необхідність якісних змін в механізмі забезпечення реалізації прав людини, в тому числі і щодо системи реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні. На нашу думку, забезпечення ефективного функціонування міжнародної інституційної системи права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні є запорукою подальшого демократичного розвитку України та важливим елементом для ефективного функціонування системи природних прав людини в Україні, з-поміж яких важливе значення має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Існують перспективи подальших наукових досліджень у даному напрямку, зокрема щодо: порівняльно-правового аналізу законодавства України та країн-членів ЄС про право на безпечне для життя і здоров'я довкілля; реформування законодавства України у сфері довкілля; міжнародної інституційної системи реалізації природних прав людини в Україні.

Отже, у даній статті охарактеризовано проблематику міжнародної інституційної системи реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 131.
2. Лукашева Е.А. Права человека: итоги века, тенденции, перспективы / Е.А. Лукашева – М. : НОРМА, 2002. – 448 с.
3. Алмаші І.М. Реалізація прав людини в Україні : [монографія] / І.М. Алмаші. – Ужгород : Видавничий центр Закарпатського інституту ім. А.Волошина ПрАТ ВНЗ «МАУП», 2015. – 226 с.
4. Рябець К.А. Екологічне право України : [навчальний посібник] / К.А. Рябець – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 438 с.
5. Бабін Б.В. Права людини та громадянське суспільство : [навчальний посібник] / [Б.В. Бабін, А.В. Ковбан]. – Одеса : Фенікс, 2014. – 320 с.
6. Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища та територіального розвитку від 13 вересня 1992 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/348_053.
7. Конвенція про режим судноплавства на Дунаї від 18 серпня 1948 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_175.
8. Кравченко С.М. Правова охорона атмосферного повітря: практичні аспекти / [С.М. Кравченко, Дж. Бонайн, В.М. Адам та ін.]; за заг. ред. Т.М. Жиравецького, О.В. Кравченко. – Львів : ЕПЛ, 2011. – 120 с.